

ОСОБЛИВОСТІ ПОЧАТКОВОГО ЕТАПУ РОЗСЛІДУВАННЯ КОРИСЛИВО-НАСИЛЬНИЦЬКИХ ЗЛОЧИНІВ

В юридичній літературі неодноразово зазначалося практичне значення дослідження та розробки проблематики початкового етапу розслідування корисливо-насильницьких злочинів, тобто суспільно небезпечних діянь, які характеризуються корисливою мотивацією і насильницьким способом їх вчинення. Загальновідомо, що розкриття злочинів, викриття злочинців, установлення істини по справі залежить насамперед від безпомилкових дій слідчого та оперативних підрозділів на початковому етапі розслідування.

В роботах науковців, що безпосередньо присвячені початковому етапу розслідування злочинів, як правило, увага акцентується переважно на криміналістичних питаннях [1, с. 257]. Перш за все приділяється увага комплексному дослідженню діяльності органів досудового слідства на початковому етапі розслідування, розглядаються загальні засади підготовки та проведення початкових слідчих (розшукових) дій та особливості їх планування. Автори розглядають поняття «початковий етап розслідування» як систему взаємопов'язаних початкових невідкладних та інших слідчих (розшукових) дій, обумовлених вимогами невідкладності та процесуальної економії, які спрямовані на з'ясування обставин вчиненого суспільно небезпечного діяння, як правило, за «гарячими» слідами, виявлення і закріплення слідів злочинів, установлення та затримання осіб, причетних до його вчинення, забезпечення подальшого всебічного, повного та об'єктивного розслідування для того, щоб вжити заходів щодо усунення причин та умов, які сприяють вчиненню суспільно небезпечних діянь.

Проблематику початкового етапу розслідування в криміналістиці вивчають уже багато років, водночас існуючі думки авторів з даного питання неоднозначні та потребують узагальнення. Викликані практикою проблеми даного етапу розслідування потребують завдання подальшого дослідження цієї проблеми з

метою розробки криміналістичних рекомендацій, спрямованих на удосконалення діяльності щодо розслідування злочинів.

Р.С. Белкін висловив думку про те, що процес розслідування злочинів фактично поділяється на два етапи – початковий та наступний, для кожного з яких характерні свої специфічні завдання. Найважливішими завданнями початкового етапу розслідування, на його думку є: орієнтування особи, яка веде розслідування, в обставинах тієї події, яку їй належить розслідувати, й отримання вихідних даних для розгорнутого планування розслідування, з'ясування фактів, які підлягають дослідженню по справі; збір та фіксація доказів, які за короткий час можуть бути втрачені; установлення, розшук та затримання злочинця за «гарячими» слідами [2, с. 54–59]. Початковий етап розслідування, як вважає В.Ю. Шепітько, використовується для позначення періоду досудового розслідування, на якому за допомогою слідчих (розшукових) дій та організаційних заходів, що здійснюються одразу після відкриття кримінального провадження, встановлюються обставини події, які мають ознаки злочину, необхідні для: орієнтування органів та осіб, здійснюючих провадження по справі; висування версій; планування розслідування; розшуку та затримання злочинця; забезпечення відшкодування збитку; припинення та попередження злочину [3, с. 206].

Таким чином «початковий етап розслідування» слід розглядати як частину досудового слідства, яка починається з моменту отримання інформації (повідомлення) про злочин, тобто період, коли розгортається діяльність уповноваженої посадової особи з розкриття та розслідування конкретного кримінального провадження. Ця частина досудового слідства змістовно включає в себе діяльність із з'ясування фактів, які необхідно встановити; виявлення, фіксації та вилучення слідів злочину; виявлення даних для побудови версій; визначення та оцінки слідчих ситуацій; планування; здійснення першочергових слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій; складання необхідних процесуальних документів; організації розшуку очевидців злочину, свідків і розшуку злочинця «за гарячими» слідами.

Відмінними особливостями початкового етапу розслідування корисливо-насильницьких злочинів є: відносна нетривалість, велика порівняно з наступним етапом ступінь невідкладності слідчих (розшукових) дій, які проводяться на даному етапі. Постановка криміналістичних завдань на початковому етапі розслідування спрямована на досягнення головної мети – встановлення основних обставин події злочину та особи підозрюваного (обвинуваченого).

Враховуючи викладене слід зазначити, що визначення понять «початковий етап розслідування» та «досудове слідство» мають деяку схожість між собою, але незважаючи на це, не можна вважати їх тотожними, оскільки: а) досудове слідство є дещо ширшим за змістом поняттям, ніж початковий етап розслідування тому, що останній є частиною досудового слідства; б) завдання досліджуваних понять деякою мірою співпадають, але у зв'язку з тим, що поняття «досудове слідство» є ширшим за змістом, ніж «початковий етап розслідування», то і завдання досудового слідства є дещо ширшими, ніж початкового етапу; в) початковим моментом досудового слідства вважається внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань; г) моментом закінчення досудового слідства є закриття провадження або направлення обвинувального акту до суду для вирішення питання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності [4].

Література

1. Іщенко А. В., Щербакова Г. В. Сучасні підходи до розуміння слідчих ситуацій у криміналістичній літературі // Вісн. Запоріж. юрид. ін-ту. – Запоріжжя. – 2003. – № 3. – С. 257 – 264.

2. Белкин Р.С. Курс криминалистики: Учеб. пособие для вузов. – 3-е изд., дополненное. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, Закон и право, 2001. – 837 с.

3. Криміналістика: підруч. / кол. авт. В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова, В. А. Журавель та ін. / за ред. проф. В. Ю. Шепітька. – 4-те вид. , переробл. і доп. – Х. : Право, 2008. – 279 с.

4. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI [Електронний ресурс] / Офіційний веб-портал Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>